

IN MEMORIAM: TISUĆU LICA FABIJANA ŠOVAGOVIĆA (1932.-2001.)

Malo je takvih glumačkih veličina čije je već samo lice dovoljno govorilo i izazivalo emocije. I to ne samo zato što je bilo neobično i upečatljivo, već i stoga što je njegov vlasnik, Fabijan Šovagović, dobro znao što s njime. I na kazališnim je daskama, jednako kao i na velikom i malom ekranu, znao govoriti šutnjama i grimasama, šeretskim pokretom ili eruptivnom rečenicom preplavljenom raznolikim raspoloženjima. Možda ga doista njegov Sokol nije volio, ali publika ga je prihvaćala.

Voljeli su ga, ali si ipak imao osjećaj da imaš ispred sebe usamljenika, zadubljenog u neki paralelni, samo njemu znani svijet. U razgovorima nikad nisi znao šali li se on to samo ili je zapravo cijelo vrijeme ozbiljan. Ipak, privatno, Šova nije bio od mnogo riječi, ali si u lakonskim rečenicama mogao prepoznati mudrost. Takav je bio i u rodnoj Slavoniji, i u Zagrebu ili pak u Supetru na Braču, gdje je posljednih godina često boravio.

Umro je glumac sa slavonskih ravni, veliki dramski umjetnik koji je tesar-

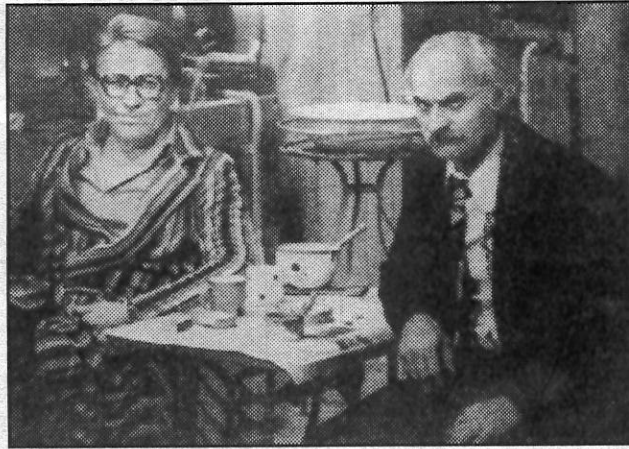
Uvijek nalik sebi

Znao je kako istinitost svojih likova otkupiti glumom. Uvijek mu je najbolji lik bio onaj kojega je tog trenutka oživljavao. Umro je glumac s tisuću lica, a iza njega su ostali likovi koje je tumačio i duboko ih usjekao u naše pamćenje

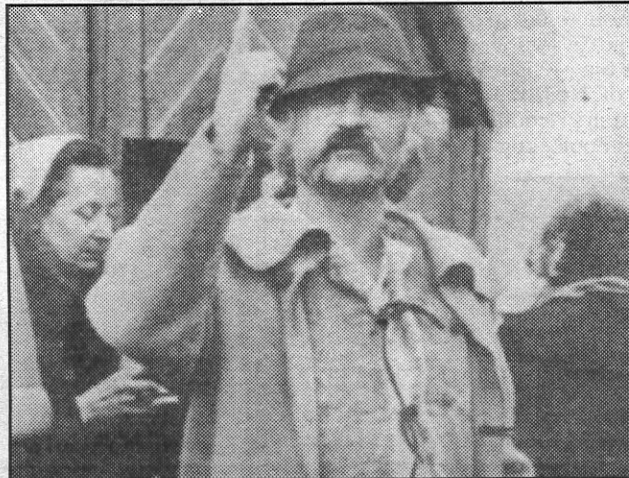
skom preciznošću (zna se za njegovu veliku ljubav spram drvodjelstvu) modelirao likove. I on je bio od onih koji su vlastitim primjerom svjedočili kako nema malih uloga ako ih tumači veliki glumac. Bio je pojam glume, toliko raznolik i različit, vjerodostojni obrazac na koji su se mnogi ugledali. Uvijek nalik sebi, rekao bi Georgij Paro. Maestralno je znao ući u likove bez obzira na to radilo se o zavičajnom Kozarčevu Đuki Begoviću ili planetarnom Shakespeareovu Prosperu.

Znao je kako istinitost svojih likova otkupiti glumom. Uvijek mu je najbolji lik bio onaj kojega je tog trenutka oživljavao. Umro je pasionirani »skupljač« likova, čovjek s tisuću lica: no, ostali su likovi koje je tumačio i duboko ih usjekao u naše pamćenje.

Jakša FIAMENGO

S Vanjom Drachom u Mrožekovim »Emigrantima«. Dva lika, intelektualac i »fizikalac« (potonjeg tumači Šova), sjajno se nose u sivim okolnostima života apatrida u tuđini kad je svaka riječ, ma koliko teatar bio — kako Šova reče — sigurno sklonište (pa bio on i Teatar u gostima), poput udarca bičem

Šovagović kao Matija Gubec. U povijesnoj freski Vatroslava Mimice seljački tribun i vođa djeluje stvarnije i manje papirnat, knjiško od svih predodžbi seljačkih ustanika i ustanaka, arhetipa iz kolektivne svijesti jednog naroda koji se borio protiv klasne diferencijacije u korist ideja jednakosti i boljeg, časnijeg, ljudskijeg života

I Šovagović je sudjelovao u povijesti Splita: u Smojinjoj ekraniziranoj kronici »Velo misto« Žaki Marušić mu je dao ulogu šjor Tome, velovaroškog pučkog poštenjačine iz arhiva jednog dobrog dragog patrijarhalnog sustava. Šova se kao izdanak časnih sjedina »Spljeta kakvog više ni« još jednom snašao i u jeziku i u motu (na slici sa Skovacinom Spirom Guberinom kraj rekonstruirane fontane — Bajamontuše na splitskoj rivi)

Šova i »Sokol«. Seljak sa slavonskih ravni došao je na svoje: u vlastitoj drami s autobiografskim elementima glumac iz vizure rodnih Ladimirevaca i u teatru i u filmu igra osebujuću sudbinu iz ratnih i poratnih dana, punu uspravne trnje i ponosa, eksplozivne žestine i prkosa spram životu i zamkama koje mu postavljaju, od onih običnih egzistencijalnih do ideoloških

Fabijan Šovagović kao Joža Sveti s Mancom Košir, naslovnom junakinjom filma »Brezak« zagorski bregi i kajkavski duhovni pejzaž skladno su se uklopili u priču o jednoj sudbini i jednom vremenu. Kolarova poetska naivnost zaigrala je u Bajajinu filmu iz 1967. na fonu naivnog slikarstva, a u toj transpoziciji jedne nestvarne žene, Šovagovićev se čudak na poseban i impresivan način srodio s ugodajem sela i galerijom zanimljivih likova

Šovagović s Jagodom Kaloper u Papićevim »Lisicama« iz 1969. godine: opori kamenjar Dalmatinske zagore u teškim vremenima poslijeratne socijalističke stvarnosti, kad se za riječ robijalo na Golom otoku, djeluje još surovije, a u skali indoktriniranih osobnosti Slavonac se srodio s pejzažem, posve različitim od rodnih mu ravni

Šovagović kao žandarmerijski narednik Mile Vrbica s Ivom Sedlarom (policijski agent Šojka) u TV seriji Ivana Hetricha i Ive Stivičića »Kuda idu divlje svinje«. U jednoobraznom crno-bijelom sivilu prvi put je, zahvaljujući i Šovagovićevoj umjetničkoj ležernosti, jedan »protunarodni element« postao punokrvan i — simpatičan

KNJIGE

● Vinicije B. Lupis: Sakralna baština Stona i okolice, Matica hrvatska Ston, 2000. godina

Lupisov rad treba shvatiti kao pokušaj traženja novog principa poštovanja baštine koji su nam namirili naši predci i svijesti o odgovornosti da je sačuvamo i da je nasljeđujemo za naše potomke.

Tim je riječima knjigu Sakralna baština Stona i okolice predstavio autor, istaknuvši dubrovački povjesničar umjetnosti mr. Vinicije Lupis, dugogodišnji predani istraživač svjetovnog i duhovnog naslijeđa stonskoga kraja. Dajući svojim najnovijim povijesnim pregledom obol bogatoj prošlosti poluotoka Pelješca, mr. Lupis u ukupno osam poglavlja na temelju arhivskih i terenskih istraživanja te dostupne mu literature nudi iscrpan prikaz sakralnog naslijeđa kroz arhitekturu, kiparstvo, slikarstvo i književnu baštinu Stona i bliže mu okolice.

Autor se u prvom poglavlju bavi poviješću Stonske biskupije, koja je do ukinuća pokrivala čak 74 crkvice. O arhitekturi stonskoga podneblja, sakralnome naslijeđu od 15. do ranog 18. stoljeća (arhitektonska baština Stona prednjači crkvom sv. Mihajla, kapelama te starokršćanskim i predromaničkim spomenicima) Lupis govori u drugom poglavlju, a u trećem se bavi predromaničkim kiparstvom Stona i okolice u razdoblju od 9. do 12. stoljeća.

U kiparstvu toga kraja Lupis se posebno osvrće na sakralno kiparstvo 19. i 20. stoljeća, baroknu skulpturu i renesansno razdoblje sakralne skulpture. Tema četvrtog poglavlja Lupisova djela jest osvrt na sakralno slikarstvo stonskoga kraja. Među brojnim slikama vjerske tematike iznesenima u ovoj knjizi nalaze se i ilustracije, lik kralja zakladnika s modelom crkve — ranoromaničke freske iz crkve sv.

● Paolo Rumiz: Maske za masakr, Durieux, Zagreb, 2000. godina

Knjiga podnaslovljena Ono što nismo željeli znati o ratu u Jugoslaviji reportažni je zapis talijanskog novinara i publicista koji je još od 1986. godine pratio događaje na balkansko-podunavskome području.

Paolo Rumiz je dugo vremena radio kao posebni izvjestitelj tršćanskih dnevnih novina Il Piccolo i rimske La Repubblica, a za svoja je izvješća iz Bosne dobitnik i prestižne nagrade Hemingway, dok je 1994. imenovan talijanskim novinskim izvjestiteljem godine.

Kao jedan od najsuptilnijih talijanskih poznavatelja događaja u jugoistočnoj Europi i Balkanu autor knjige pokušava neposrednim uvidom u sva zbivanja, pa i u najmanje detalje strahota otkriti skrivenost dvostrukih igri, sukrovnji, izvrtanja istine, kao i lokalni i svjetski okvir ratnih zbivanja. Rasrinkavanje događaja nema nikakvih intelektualističkih pretenzija, ali ne uzima sebi ni privilegij unaprijed stvorenih simpatija, kao ni ugodne neutralnosti.

Pisac pokušava, unoseći dakako osjećaj vlastite ljudske potresenosti, držati se opisa konkretnih događaja i individualnih žrtava na kojima se prelamaju neki viši interesi i manipulacije pretvoreni u obličje stare plemenske mržnje. Tekstovi se

Mihajla, zatim raspelo Blaža Jurjeva Trogirana iz franjevačke crkve sv. Nikole u Stonu te slika svete Ane u Stonu s prikazom svetaca iz istoimene crkve u pelješkom mjestu Putnikovići fra Ambroza Testena.

O sakralnome zlatarstvu Stona i okolice s posebnim osvrtom na povijest izrade kaleža, pokaznica i ostalih liturgijskih predmeta pronađenih u stonskim crkvama Lupis piše u petom poglavlju, gdje među ostalim donosi i zavjete te djelatnost filigranske obitelji Cacanazzo. Sakralna glazba Stona i vjerske baštine pisane riječi Stonske biskupije teme su šestog i sedmog poglavlja.

Liturgijsko ruho naziv je osmog, posljednjeg poglavlja ove knjige u kojemu autor navodi kako je crkvicu Gospe od Nuncijate u stonskom polju sačuvala višesnica iz 17. i 18. stoljeća, a da je u crkvi svetoga Vlaha u Stonu sačuvan biskupski pluvijal od reljefnoga crvenog svilenog damasta sa srebrnom kopčom iz 18. stoljeća.

Lupisova knjiga, osim što nudi sustavnu sintezu crkvene umjetnosti te sakralnoga kiparstva i slikarstva, doprinos je valorizaciji duhovne baštine juga Hrvatske. Inače, izdavač Lupisova djela je Matica hrvatska iz Stona, a tiskana je u nakladi od tisuću primjeraka.

Lorena PALMOTA

novinarski provlače kroz mrežu činjenica i pseudočinjenica raznih tumačenja kako bi se stvarnost rata, balkanskog nereda i dvosmislenost povijesti konačno približili i razumjeli. Novinarski pogled služi isključivo kako se trijumf zla o kojem i govori knjiga, ne bi skrio u mutne egzistencijalne i metapovijesne sadržaje, već da se otkriju realni povijesni, politički i društveni uzroci. Zanimljivo je pritom dana i slika tzv. velike politike i ponašanja zapadnih medija priopćavanja pružajući čitatelju dojam prave groteske. Građena kao panorama nekadašnje jugoslavenske stvarnosti i čvrsto vezana uz stvarnost događaja, Rumizova se knjiga pristupom i stilom pisanja očito ima namjeru približiti čistom književnome tekstu.

Jasna GLUIĆ